

GOLAN KARARI VE BÖLGESEL YANSIMALARI

“

İsrail, Golan Tepeleri'ni, 14 Aralık 1981 yılında çıkardığı Golan Kanunu ile tek taraflı olarak kendi topraklarına kattığını ilan etmiştir. İsrail'in tek taraflı bu ilhaki sonrasında ise BM Güvenlik Konseyi toplanarak İsrail'in bu kararına karşı çıkmış ve bu bölgeyi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 nolu kararlarında “İşgal altındaki Suriye toprakları” olarak tanımlamıştır.

”

Dr. Gökhan Bozbaş

*Kudüs-Nil Havzası Çalışmaları
Koordinatörü, ORSAM*

Suriye'de sekiz yılı aşkın bir süredir devam eden iç savaş sırasında gerek Türkiye gerekse diğer bölge ülkeleri terörizm ile mücadele çerçevesinde IŞİD ve PKK/PYD ile mücadeleye yoğunlaştı. Buna mukabil bölgede geçmişten bugüne işgalci olarak bulunan İsrail devletinin yeni işgalleri gözden kaçtı. Günümüze kadar uluslararası toplum tarafından Golan Tepeleri'nde işgalci olarak kabul edilen İsrail, ABD yönetiminin son kararı ile bölgedeki varlığına bir resmiyet kazandırma imkânı ya-

kalamıştır. Bu kararın uzun dönem içerisinde bölgesel ve küresel ölçekte çok ciddi sonuçları olacaktır. Bu sebeple doğru ve karşılığı olabilecek adımların süratle bölge ülkeleri tarafından atılması gerekmektedir.

Golan Tepeleri, Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin (İsrail) gibi dört devletin sınırının kesişim noktasında yer almaktadır. Toplamda yaklaşık 1800 km² alana sahip bu tepelerde, 1967'deki 6 Gün Savaşı'nda İsrail güçleri Golan'ı işgal ettiğinde Arap, Çerkez, Dürzi ve bir miktar Yörük Türkmeni'nden oluşan yaklaşık 100 bin Suriyeli yaşıyordu. Günümüzde ise Golan'da yaklaşık 20 bin Dürzi ve 20 bin Yahudi olmak üzere toplam 40 bin kişi yaşadığı tahmin edilmektedir. Burada yaşayan Dürzîlerin İsrail vatandaşı olmayı kabul ettikleri düşünülürse demografi dönüşümü daha iyi anlaşılacaktır.

İsrail, Golan Tepeleri'ni, 14 Aralık 1981 yılında çıkardığı Golan Kanunu ile tek taraflı olarak kendi topraklarına kattığını ilan etmiştir. İsrail'in tek taraflı bu ilhaki sonrasında ise BM Güvenlik Konseyi toplanarak İsrail'in bu kararına karşı çıkmış ve bu bölgeyi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 nolu kararlarında “İşgal altındaki Suriye toprakları” olarak tanımlamıştır. Bu sebeple uluslar-

arası hukuk nezdinde Golan Tepeleri'nin İsrail tarafından tek taraflı ilhakının herhangi bir geçerliliği bulunmamaktadır.

Buna karşın İsrail, 50 yılı aşkın bir süredir işgal altında tuttuğu bu tepelerdeki mevcudiyetini meşrulaştırabilmek için sayısız girişimlerde bulunmuştur. Bunu yapmak için en çok dayandığı husus ise genellikle kendi güvenlik sorunları olmuştur. Bununla beraber Golan meselesini dünya kamuoyunun gündeminden uzaklaştırarak unutturmaya veya tartışmaların dışında tutmaya çalışmıştır. Bu şekilde meseleyi zamana yayararak bu süre zarfında unutulmuş bir çatışmalı alan olarak kendi hakimiyetini pekiştirmeyi hedeflemiştir. Bu siyaseti Golan'da izlenen nüfus politikası ile de pekiştirmiştir. İlk işgal edildiğinde bölgede Yahudi nüfus bulunmazken bugün 40'a yakın yerleşim yerinde bu rakam %50 gibi bir orana ulaşmıştır. Bölge ülkeleri ve İsrail açısından Golan Tepeleri'nin bu kadar değerli kılan unsur nedir? Golan Tepeleri'nin dört devlet arasında bulunan hâkim konumuna karşılık bu dört ülke açısından da ciddi bir su rezervi konumundadır. Bununla beraber Golan Tepeleri özellikle Suriye ve İsrail nezdinde güvenlik açısından göz ardı edilemeyecek kadar jeostratejik bir öneme sahiptir. İlk olarak halen aralarında

barış antlaşmasının imzalanmadığı ve hukuki olarak savaş halinde bulunan bu iki ülke arasında Golan Tepeleri büyük bir tampon bölge pozisyonundadır. Fakat stratejik olarak herhangi bir çatışma veya savaş durumunda bu bölgeyi elinde bulunduranın ciddi bir üstünlüğü bulunmaktadır.

“

İsrail'in 1967 yılında işgal ettiği bu toprakları geri almak adına Suriye'nin sadece 1973 yılında askeri bir girişimi olmuştur. Bu girişim başarısızlıkla sonuçlandığı gibi daha büyük bir yenilgiden ancak Irak'ın yardımlarıyla kurtulabilmiştir.

”

Bununla beraber İsrail, BM kararlarına rağmen Golan Tepeleri'ni farklı bir takım güvenlik kaygıları sebebi ile elinde tuttuğunu söylemektedir. Zira kendisi Suriye'deki iç savaşa kadar Suriye devletinin kendisine karşı bir tehdit olduğunu ve bu tepeler sayesinde Suriye'nin İsrail'e karşı her türlü askeri hamlesini önceden görebilme ihtimali olduğunu söylemekteydi. İç savaş sonrasında ise Suriye'de, İran'ın doğrudan ve Hizbullah gibi vekilleri aracılığıyla varlık göstermesi İsrail

açısından daha büyük bir tehdit algısı ortaya çıkmıştır. Bunu İsrail hemen her uluslararası platformda dile getirmiş ve Golan Tepeleri'nin ülke savunması açısından önemini vurgulamıştır. Nitekim 2018 yılında İran ve Hizbullah kuvvetleri ile girilen çatışmalarda Golan Tepeleri'nin nasıl bir stratejik ve taktiksel üstünlük sağladığı görülmüştür.

İsrail'in 1967 yılında işgal ettiği bu toprakları geri almak adına Suriye'nin sadece 1973 yılında askeri bir girişimi olmuştur. Bu girişim başarısızlıkla sonuçlandığı gibi daha büyük bir yenilgiden ancak Irak'ın yardımlarıyla kurtulabilmiştir. Bununla beraber Suriye, bu savaş sırasında her ne kadar bölgede güçlü bir orduya sahip bir ülke gibi görünse de teknolojik olarak oldukça geride kaldığı görülmüştür. Nitekim bu savaş sonrasında tekrar askeri bir hamleyle teşebbüs etmemiştir. Bunun yerine daha çok diplomatik görüşmeler üzerinden bu tepeleri geri alma çabasında olmuştur.

“

2016 yılında İsrail ilk defa buranın hukuki ve siyasi pozisyonu hakkında farklı bir tavır takındığını Bakanlar kurulunu Golan Tepeleri'nde toplayarak dünyaya göstermiştir. Nitekim son olarak geçtiğimiz günlerde Trump, aldığı bir karar ile Golan Tepeleri'nin İsrail'in toprağı olduğunu tek tarafı olarak kabul etmiştir.

”

Diplomatik çabalar ilk defa 1999 yılında İsrail Başbakanı Ehud Barak ile Suriye Dışişleri Bakanı Faruk Şara'nın bir araya gelmesi ile en üst düzeye ulaşmıştır. Bu görüşmelere 2000 yılında ABD aracılık etmiş ve aslında çözüm konusunda ciddi adımlar da atılmıştır. Fakat İsrail'in Celile Gölü kenarında bir su kaynağını Suriye'ye bırakmaya razı olmaması ve bu durumu Suriye'nin kabul etmemesi sebebiyle görüşmelerden bir sonuç elde edilememiştir. Taraflar bir daha ancak 2008 yılında Türkiye'nin arabuluculuğu ile tekrar bir araya gelebilmiştir. Bu dönemde başbakanlık koltuğunda bulunan Ehud Olmert, yolsuzluk dosyaları sebebi ile istifa etmek zorunda kalmış ve bir daha bu mesele diplomatik bir zeminde çözüm arayışına konu olmamıştır. Nitekim 2009 yılında göreve gelen Benjamin Netanyahu, şahin bir tavır takınacağını daha ilk günden göstermiştir. Suriye tarafında bu durumun çözümü için masada muhatap bulamamaktan şikâyet etmiştir.

2011 yılında başlayan iç savaş sonrasında, Suriye açısından bu konu önceliğini yitirmiştir. 2016 yılında ise İsrail ilk defa buranın hukuki ve siyasi pozisyonu hakkında farklı bir tavır takındığını Bakanlar kurulunu Golan Tepeleri'nde toplayarak dünyaya göstermiştir. Netanyahu, bu toplantıda dünyayı Golan Tepeleri'nin İsrail toprağı olduğunu tanıma çağrısında bulmuştur. 2016 yılında yapılan bu çağrı aslında 2000'li yıllarda masa başında diplomasi ile bu sorunu çözmeye hazır olan İsrail'in Golan Tepeleri konusunda bir siyaset değişikliğinin habercisi olmuştur. Nitekim son olarak geçtiğimiz günlerde Trump, aldığı bir karar ile Golan tepelerinin İsrail'in toprağı olduğunu tek tarafı olarak kabul etmiştir.

Bölgesel olarak bu durum öncelikle İsrail ile sınır sorunu yaşayan tüm ülkeler açısından bir meydan okumadır. Zira İsrail aldığı bu kararlar Filistin sınırlarına veya Lübnan ile sorunlu olan bölgeleri her an hukuksuz bir şekilde işgal edebilir. Bununla beraber alınan bu kararın bölgedeki tansiyonu yükselttiği/

yükselteceği kesindir. Bununla beraber İsrail'in son iki yıl boyunca izlediği politik hamleler dikkate alındığında bu kararı salt seçim yatırımı olarak görmemek gerekmektedir. Bu karar bir seçim yatırımının yanı sıra bir sonraki adımın Batı Şeria için atılacağına dair bir işaret fişegidir. Batı Şeria'nın bütününü ilk etapta ilhak etmesi zor olan Netanyahu'nun seçimden önce vaat ettiği gibi yerleşkeler üzerinden bir egemenlik alanı oluşturması ve daha sonra bunu genele şamil kılacak bir adım atması mümkündür.

Bölge ülkelerinin yaşanan olaylara tepki vermediği ise ciddi bir gerçektir. Bu durum aslında bölgenin Arap Baharı sonrasında içine düştüğü ateşin doğal bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Nitekim İsrail Hükümeti bölgenin içinde bulunduğu bu zor durumdan en çok istifade eden ülke konumuna gelmiştir. Bununla beraber aslında yeni pro-aktif siyasetlerin işaretini de vermektedir. Bir diğer ifade ile İsrail, Arap Baharı ile birlikte kendisine açtığı alan içerisinde daha aktif olacak ve toprak genişlemesi

ile beraber daha önce uluslararası kamuoyu tarafından reddedilmiş bir çok adımını tanıtmada konusunda politikalar takip edecektir.

İsrail Hükümeti, Golan Tepeleri'ni ilhak ederken savunulabilir topraklar yani stratejik derinlik elde edebilmek amacıyla hareket etmektedir. Nitekim kendisine karşı gerçekleştirilen askeri operasyonları bahane etmesi de bundan kaynaklanmaktadır. Aslında İsrail, Suriye'de iç savaşın başlamasından sonra kendi sınırına yakın bölgenin muhaliflerin kontrolüne geçmesinden bu tampon bölge fikri açısından ciddi anlamda istifade etmiştir. İlk dönemlerde muhaliflerin kontrolünde kalan Kuneytra ve Daraa bölgelerine doğru bir ilerleme gerçekleştirmiştir. Kendileri bu hareketi İsrail'e doğru gelen mültecileri tampon bir bölgede karşılamak gibi bir bahane ile gerekçelendirmiştir. Fakat bugün gelinen noktada bu durumun fayda maksimizasyonu ile alakalı olduğu görülmektedir. Zira Golan Tepeleri

kararı ile Kudüs'e Amerikan Büyük elçiliğinin taşınmasından sonra ikinci aşama başlamış görünmektedir.

İsrail açısından güvenli bölge Suriye iç savaşı ile birlikte bölgeye yerleşmiş olan İran ve Hizbullah güçlerini kendi sınırından uzak tutmak için gereklidir. İsrail aslında savaşın başladığı ilk yıllardan itibaren ve son dönemlerde daha yoğun bir şekilde Suriye'nin güneyinde insani ve tıbbi yardımlar vermek için bir takım faaliyetlerde bulunmaktadır. Ocak 2019'da görev süresi dolan eski genel kurmay başkanı Gadi Eisenkot, Suriyeli muhaliflere yardım ettiklerini açıkça ifade etmiştir. Bu destekler sayesinde de muhalif bölgelerin içerisinde faaliyetlerde bulunmaktadır. İsrail bölgede artan, İran ve Hizbullah etkisinden rahatsız olduğunu her fırsatta dilendirmektedir. Bu sebeple sürekli olarak bu güçlere karşı muhalifleri silahlandırmak ve eğitmek konusundaki çabaları bu güçler tarafından eleştirilmektedir.

Fakat İsrail'in muhalifleri desteklemek adına oluşturduğu bu etki alanını Golan Tepeleri'ni ilhak kararı sonrasında daha yoğun bir şekilde kendi dış politik amaçları için kullanması olasıdır. Zira bu şekilde ortaya çıkacak bir etki alanı içerisinde Golan Tepeleri gibi bir kazanımı koruma fırsatı da yakalamış olacaktır. İsrail'in böyle bir amacı olduğu artık bir gerçekliktir. Bununla beraber İsrail'in bunu tek başına başaramayacağı kesindir. Türkiye, Rusya, İran ve Ürdün gibi komşu ve savaşa müdahil ülkelerin burada takınacağı tavır önemlidir. İsrail bunu ancak Amerikan desteği ile gerçekleştirebilir. Bölgeden çekilecek olan Amerikan yönetimi burada kendi politikalarına destek olacak bir güç mutlaka bırakmak isteyecektir. Golan Tepeleri kararının bugünlerde veriliyor olması bu anlamda manidardır. İsrail ise bu desteğe karşılık Golan Tepeleri'nin İsrail'e ait olduğunun tanınmasını istemiş olması muhtemeldir.